शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूरच्या
नवीन अभ्यासक्रम (सी.बी.सी.एस. पॅटर्न)
बी. ए. भाग-२ : सेमिस्टर-४

स्थूल अर्थशास्त्र

अर्थशास्त्र : पेपर क्र. ५

डॉ. सौ. अनघा पाठक
डॉ. मधुरा देसाई

NIRALI
PRAKASHAN
ADVANCEMENT OF KNOWLEDGE

हे पुस्तक लिहिण्यासाठी रयत शिक्षण संस्थेचे माजी चेअरमन प्रा. डॉ. एन. डी. पाटी सर व विद्यमान चेअरमन डॉ. अनिल पाटील सर यांनी प्रोत्साहन दिले. शाहू कॉलेज प्राचार्य डॉ. एस. टी. साळुंखे यांनी प्रेरणा दिली. शाहू कॉलेजचे ग्रंथपाल शिवाजी विद्यापीठाच्या बॅरिस्टर बाळासाहेब खर्डेकर (लायब्ररीचे ग्रंथपाल) यांचे सह लाभले. या सर्वांचे मनःपूर्वक आभार !

ज्यांच्या सहकार्यामुळे 'स्थूल अर्थशास्त्र (पेपर - V)' हे पुस्तक लिहिले गेले कमला कॉलेजच्या ग्रंथपाल सौ. ऊर्मिला कदम, सर्व सहकारी प्राध्यापक शिक्षकेतर कर्मचारी यांचे मनःपूर्वक आभार !

आमच्या कुटुंबीयांच्या सहकार्याबद्दल सस्नेह आभार !

निराली प्रकाशन, पुणे या प्रकाशन संस्थेचे श्री. दिनेशभाई फुरिया व श्री. जिग्नेश फुरिया यांनी आम्हाला पुस्तक लेखनाची संधी दिली याबद्दल त्यांचे मनःपूर्वक आभार !

सौ. स्नेहल गुळवणी यांनी 'स्थूल अर्थशास्त्र' हे पुस्तक लवकर प्रकाशित करण्या सहकार्य केले, त्याबद्दल त्यांचे मनःपूर्वक आभार !

निराली प्रकाशनचे अक्षरजुळणीकार श्री. नितीन भुतडा यांनी उत्कृष्ट टाइपसेटिंग केल्या पुस्तकास सुबकता व नीटनेटकेपणा आला. त्यांना साहाय्य म्हणून सौ. संध्या कोंडे-देशमु आणि सौ. शारदा भांदरगे यांनी मुद्रितशोधनाची जबाबदारी यथोचित पार पाडली; तसे या पुस्तकातील आकृत्या सौ. वर्षा बोडके यांनी नीटनेटकेपणाने काढल्या. त्याबद्द या सर्वांचे मनःपूर्वक आभार !

श्री. रवींद्र वाळोदरे यांनी मुखपृष्ठ तयार केले. श्री. दामोदरप्रसाद गौड यांनी पुस्तकाचं छपाई केली. यांचे मनःपूर्वक आभार !

कोल्हापूरचे प्रतिनिधी श्री. वीरधवल शिंदे आणि सांगलीचे प्रतिनिधी श्री. अशोक ननवरे यांचीही मदत झाली. त्यांचेही मनःपूर्वक आभार !

या पुस्तकाचे प्राध्यापकबंधू व विद्यार्थिमित्र स्वागत करतील असा विश्वास आहे. या पुस्तकाबाबतचा अभिप्राय आपण जरूर कळवावा. त्याचे निश्चितच स्वागत होईल.

१२ नोव्हेंबर, २०१९

(शके १९४१, कार्तिक – त्रिपुरारी पौर्णिमा/गुरू नानक जयंती)

– प्रा. डॉ. सौ. अनघा पाठक

– प्रा. डॉ. मधुरा देसा

शिवाजी विद्यापीठाच्या जून २०१९ पासून बदललेल्या
नवीन अभ्यासक्रमानुसार (CBCS Pattern) लिहिलेले क्रमिक पुस्तक

स्थूल अर्थशास्त्र

MACRO ECONOMICS

पेपर - V

बी. ए. भाग - २ (सेमिस्टर - ४)

CBCS Pattern

लेखिका

प्रा. डॉ. सौ. अनघा पाठक
एम. ए., एम. फिल, पीएच. डी.
सहयोगी प्राध्यापिका
विभाग प्रमुख, व्यावसायिक अर्थशास्त्र
कमला कॉलेज, कोल्हापूर

प्रा. डॉ. मधुरा देसाई
एम. ए., एम. फिल, पीएच. डी.
सहयोगी प्राध्यापिका
राजर्षी छत्रपती शाहू कॉलेज, कोल्हापूर

किंमत : ₹ ४५.००

NIRALI PRAKASHAN
ADVANCEMENT OF KNOWLEDGE

N5331

स्थूल अर्थशास्त्र (पेपर - V)
प्रथम आवृत्ती : नोव्हेंबर २०१९
ISBN 978-93-89686-1...

© प्रा. डॉ. सौ. अनघा पाठक, प्रा. डॉ. मधुरा देसाई

प्रकाशक
निराली प्रकाशन
अभ्युदय प्रगती, १३१२, शिवाजीनगर,
जे. एम. रोड, पुणे - ४११ ००५
(०२०) २५५ १२३३६/३७/३९
E-mail : niralipune@pragationline.com

Poly Plate

मुद्रक
रचना ऑफसेट...
सर्व्हे नं. १५, अरिहंत मा...
सुखसागरनगर, कात्र...
पुणे - ४११ ०४...
(०२०) २६९६ ३२...

बुक स्टॉल

मुंबई : **प्रगती बुक कॉर्नर**
जैन भुवन, इंदिरा निवास, १११-अ, भवानी शंकर मार्ग, दादर, मुंबई - ४०००२८.
२४२२ ३५२६ / ६६६२ ५२५४ E-mail pbcmumbai@pragationline.com

पुणे : **प्रगती बुक सेंटर**
- १५७, बुधवार पेठ, पुणे - २. ९६५७७०३१४८
- ६७६/ब, बुधवार पेठ, जोगेश्वरी मंदिरासमोर, पुणे - २. ९६५७७०३१४९ E-mail : pbcpune@pragationline.com
- २८/अ, बुधवार पेठ, अंबर चेंबर्स, अप्पा बळवंत चौक, पुणे - २. ९६५७७०३१४२
- १५२, बुधवार पेठ, पुणे-२. ८०८७८८१७९५

प्रमुख वितरक केंद्रे

निराली प्रकाशन :
पुणे :
* ११९, बुधवार पेठ, जोगेश्वरी मंदिर मार्ग, पुणे - ४११ ००२. (०२०) २४४५२०४४/९६५७७०३१४५ Email : niralipune@pragationline.com
* सर्वे नं. २८/२५ धायरी-कात्रज रोड, पारी कंपनीजवळ, पुणे - ४११ ०४१. (०२०) २४६९ ०२०४ Email : niralidhayari@pragationline.com

मुंबई : ३८५, एस.व्ही.पी. मार्ग, रसधारा को. ऑप. हाउसिंग सोसायटी लि., गिरगाव, मुंबई - ४०० ००४. (०२२) २३८५ ६३३९/२३८६ ९९७६
Email : niralimumbai@pragationline.com

इतर वितरक

निराली प्रकाशन : जळगाव : (०२५७) २२२ ०३९५
कोल्हापूर : मोबाईल नं. : ९८५००४६१५५
नागपूर : (०७१२) २५४७ १२९

www.pragationline.com
niralipune.pragationline.com
To Order E-mail : bookorder@pragationline.com

मनोगत . . .

'स्थूल अर्थशास्त्र' (पेपर – V) हे पुस्तक विद्यार्थिमित्रांच्या हाती देताना आम्हाला विशेष आनंद होत आहे. यू.जी.सी.च्या सुधारित अभ्यासक्रमाचा विचार करून शिवाजी विद्यापीठाने बी. ए. भाग - २, सेमिस्टर - ४, पेपर - ५ साठी जून २०१९ या शैक्षणिक वर्षापासून अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना केली आहे. हा अभ्यासक्रम नजरेसमोर ठेवून या पुस्तकातील प्रकरणांची मांडणी केली आहे.

विविध स्पर्धा परीक्षा, सेट व नेट परीक्षा आणि ज्या ठिकाणी 'स्थूल अर्थशास्त्र' हा विषय अभ्यासासाठी आहे तेथे हे पुस्तक उपयुक्त वाटेल.

अर्थशास्त्र हा विषय विचार व विश्लेषण करण्याची शास्त्रशुद्ध पद्धत शिकविणारा आहे. या पुस्तकात समग्रलक्षी अर्थशास्त्रातील मूलभूत संकल्पना, तत्त्वे व सिद्धान्त यांची मांडणी सोपी, सुटसुटीत, अर्थपूर्ण व ओघवत्या भाषेत केली आहे. विद्यार्थ्यांना विषयाचे आकलन व्हावे म्हणून आवश्यक तेथे तक्ते, सुबक आकृत्या, गणिती सूत्रे, समीकरणे, फलनात्मक संबंध दिले आहेत. अभ्यासक्रमातील विषयावर सखोल आणि विविध अर्थशास्त्रज्ञांच्या मतासहित चर्चा केली आहे.

या पुस्तकात भाववाढीची कारणे, परिणाम व उपाय तसेच व्यापारचक्रे, सार्वजनिक आयव्यय - 1 व सार्वजनिक आयव्यय - 2 अशा एकूण चार घटकांचे विश्लेषण साध्या व सोप्या पद्धतीने मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे. हे पुस्तक प्राध्यापक, विद्यार्थी व वाचकांना उपयुक्त ठरेल अशी अपेक्षा आहे.

हे पुस्तक लिहिताना अनेक संदर्भ ग्रंथांचा वापर केलेला आहे. या सर्व ग्रंथलेखकांचे आम्ही ऋणी आहोत.

हे पुस्तक लिहिण्यासाठी शिवाजी विद्यापीठाच्या अर्थशास्त्र विभागातील प्रा. डॉ. जे. एफ. पाटील, प्रा. ए. ए. डांगे, डॉ. व्ही. बी. काकडे, डॉ. जी. आर. दांडगे, कै. प्रा. डॉ. आर. आर. दोशी इत्यादींनी प्रोत्साहन दिले. कमला कॉलेजचे संस्थापक प्राचार्य डॉ. क्रांतीकुमार पाटील यांनी प्रेरणा दिली. या सर्वांचे मनःपूर्वक आभार !

अनुक्रमणिका

1. भाववाढ 1.1 - 1.[illegible]

1.1 भाववाढ : अर्थ, व्याख्या व प्रकार
1.2 भाववाढीची कारणे
1.3 भाववाढीचे परिणाम
1.4 भाववाढ नियंत्रणासाठीचे उपाय
1.5 निष्कर्ष

2. व्यापारचक्रे 2.1 - 2.1[illegible]

2.1 व्यापारचक्रे : अर्थ व वैशिष्ट्ये
2.2 व्यापारचक्राच्या अवस्था
2.3 व्यापारचक्रांचे सिद्धान्त : हॉट्रे व शुम्पीटर
2.4 व्यापारचक्रांचे नियंत्रण
2.5 निष्कर्ष

3. सार्वजनिक आयव्यय - I 3.1 - 3.2[illegible]

3.1 सार्वजनिक आयव्यय : अर्थ, स्वरूप व व्याप्ती
3.2 महत्तम सामाजिक लाभाचे तत्त्व
3.3 कर–रचना : प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष कर – अर्थ, गुण व दोष
3.4 अंदाजपत्रक : अंदाजपत्रकीय प्रक्रिया
3.5 निष्कर्ष

4. सार्वजनिक आयव्यय - II 4.1 - 4.18

4.1 सार्वजनिक खर्च : अर्थ, संकल्पना व सार्वजनिक खर्चातील वाढ
4.2 सार्वजनिक कर्ज : अर्थ, सार्वजनिक कर्जाचे मार्ग व परिणाम
4.3 तुटीचा अर्थभरणा : अर्थ प्रकार व पद्धती
4.4 राजकोषीय धोरण : अर्थ, उद्दिष्टे व साधने
4.5 निष्कर्ष

✪ नमुना प्रश्नपत्रिका P.1 - P.[illegible]

✍ संदर्भ ग्रंथ 1 - 1

■ ■ ■

लेखक परिचय

प्रा. डॉ. अनघा विवेकानंद पाठक

M.A., M.Phil., Ph.D.
बी.ए. अर्थशास्त्र (धारवाड विद्यापीठ)
एम.ए., एम.फिल. व पीएच. डी. (शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर)

- सहयोगी प्राध्यापिका व विभाग प्रमुख व्यावसायिक अर्थशास्त्र, कमला कॉलेज कोल्हापूर
- वरिष्ठ विभागात इंग्रजी व मराठी माध्यमातून 33 वर्षे अध्यापनात कार्यरत
- शिवाजी विद्यापीठाकडून एम. फिल. व पीएच. डी. मार्गदर्शक म्हणून मान्यता (2009)
  एम. फिल पदवी प्राप्त 1 विद्यार्थिनी, पीएच. डी. पदवी प्राप्त 8 विद्यार्थी
- दोन राष्ट्रीय चर्चासत्रांची समन्वयिका.
- बारा आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रांत शोधनिबंध सादरीकरण
- 35 राष्ट्रीय चर्चासत्रांत सहभाग
- 35 संशोधन लेखांचे यूजीसी अप्रूव्हड जरनल, पियर रिव्ह्यूड जनरलमध्ये प्रकाशन
- 16 ग्रंथांत सहयोगी लेखक म्हणून योगदान
- शिवाजी विद्यापीठाच्या एम.कॉम. 1 या वर्गाच्या Manegerial Economics व बी. ए. भाग-3 संसाधनाचे अर्थशास्त्र या दूरशिक्षण केंद्राने प्रकाशित केलेल्या पुस्तकात सहयोगी लेखक व सहसंपादक
- एक राष्ट्रीय स्तरावरील Best Teacher Award व दोन स्थानिक स्तरावरील संशोधन लेख व क्रमिक पुस्तकास पुरस्कार

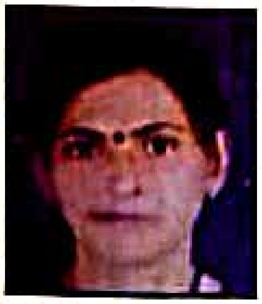

प्रा. डॉ. मधुरा बाबासाहेब देसाई

एम. ए., बी. एड., एम. फिल, पीएच. डी.
(शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर)
सहयोगी प्राध्यापिका, अर्थशास्त्र विभाग,
राजर्षी छत्रपती शाहू कॉलेज, कोल्हापूर

- वरिष्ठ विभागात तेवीस वर्षे अध्यापनात कार्यरत.
- एम. ए. अध्यापनासाठी शिवाजी विद्यापीठाकडून कायमस्वरूपी मान्यता.
- दोन राष्ट्रीय परिसंवादांची समन्वयिका.
- एकोणीस संशोधन लेखांचे यू.जी.सी. अॅप्रूव्हड जनरल, पियर रिव्ह्यू जनरलमध्ये प्रकाशन.
- शिवाजी विद्यापीठाच्या बी. ए. - 3 या वर्गाच्या बँकिंग व वित्तीय बाजारपेठा या दूरशिक्षण केंद्राने प्रकाशित केलेल्या दोन पुस्तकात व एम. कॉम. - 1 या वर्गाच्या Managerial Economics या दूरशिक्षण केंद्राने प्रकाशित केलेल्या पुस्तकात सहयोगी लेखक.
- छत्तीस राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील चर्चासत्र व परिसंवादांत सहभाग आणि पेपरवाचन.

niralipune@pragationline.com
www.pragationline.com
Also find us on
www.facebook.com/niralibooks
@nirali.prakashan
N5331